

פרוטוקול מס' 176

מישיבת ועדת העבודה והרווחה
יום שני, י"א באדר התשנ"ח (9 במרץ 1998), שעה: 9:00

<u>נכחו</u>	<u>חברי הוועדה:</u>	דוד טל - מ"מ היו"ר
		שלום שמחון
	<u>מוזמנים:</u>	עו"ד רחל רון - משרד העבודה והרווחה
		עו"ד דידי לחמן-מסר - משרד המשפטים
		עו"ד יעל אחי-לאה - משרד המשפטים
		עזריאל צדוק - תנועת המושבים
	<u>יועץ משפטי:</u>	משה בוטון
	<u>מנהלת הוועדה:</u>	שירלי אברמי
	<u>קצרנית:</u>	אושרה עצידה
<u>סדר-היום:</u>		הצעת חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (קביעת בן ממשיך), התשנ"ז-1996, של חבר הכנסת שלום שמחון

הצעת חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (קביעת בן ממשיך)
התשנ"ז-1996, של חבר הכנסת שלום שמחון

היו"ר דוד טל:

בוקר טוב. אני מתכבד לפתוח את ישיבת ועדת העבודה והרווחה.

יושב ראש הוועדה חבר הכנסת מקסים לוי מתעכב בדרכו לכנסת עקב תאונת דרכים שאירעה בכביש ירושלים תל-אביב, והוא ביקש ממני למלא את מקומו.

חבר הכנסת שמחון, תציג לנו בבקשה את הצעת החוק.

שלום שמחון:

תיקון הצעת חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות בא לאפשר הסכמים תקפים לעתיד בין הורים ל"בן הממשיך" להעברת זכויות של משק חקלאי, הסכמים שנפסלו על ידי בית המשפט העליון כנוגדים את סעיף 8 לחוק הירושה. עם חקיקתו של התיקון הזה יינתן תוקף להסכם בין הורים ל"בן ממשיך", ויראו אותו כמי שנקבע להיות "בן ממשיך". תוך מתן אפשרות לבית המשפט לבטל קביעה זו, אם ימצא שלא התקיימו תנאים שנקבעו.

בשלב הראשון של הצעת החוק הזו היתה התנגדות של ועדת השרים לחקיקה. בדיון השני ועדת השרים לחקיקה תמכה בהצעת החוק הזו, בכפוף לתיקונים שלגביהם הגענו להסמכה עם רשת האגודות. התיקונים יוצגו פה בהמשך.

אנחנו מבקשים היום לאשר את הצעת החוק לקראת קריאה ראשונה. כאשר יהיו השגות ותיקונים הם יובאו בהסכמה לקראת הקריאה השנייה והשלישית.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

מטרת ההצעה של חבר הכנסת שמחון היא להתגבר על חוק הירושה, במובן שבעוד שצוואה היא אקט חד-צדדי שניתן לביטול בכל עת בחייו של המוריש, כל עוד הוא לא נפטר, הרי שכאן הוא רוצה ליצור הסכם בין המוריש לבין היורש שלפיו היורש יהיה זכאי למשק החקלאי, והמוריש לא יוכל לחזור בו מכוונתו בכל עת. זה חריג בדיני הירושה.

חבר הכנסת אומר שמחון שמצד אחד בית המשפט לא נותן להסכמים האלה תוקף בגלל סעיף 8 לחוק הירושה שקובע שאי אפשר להסדיר צוואות בחיים, למיטב ידיעתי. אני מוכנה להניח שיש מקום אולי להסכם כזה, ואני מבינה אותו, אבל אני רוצה להצביע למה הוא לא פותר את הבעיה. הבעיה היתה ונשארת היורשים האחרים.

היו"ר דוד טל:

אני בטוח שחבר הכנסת שמחון יהיה מוכן להתפשר כדי להגיע לאיזשהי הסכמה.

שלום שמחון:

ראשית, אנחנו מראש אמרנו שאנחנו מעוניינים להגיע להסכמה, כדי להסדיר את הנושא הזה שמגיע הרבה מאוד פעמים לבתי משפט.

אני נקבעתי כבן ממשיך. בניתי את ביתי בנחלה. הנחלה היא בר רשות. היא לא רשומה על שמי ולא על שם הורי המזדקנים. אין לי שום נייר ביד שקובע מהם זכויותי. אני משקיע הרבה כסף במשק, ונוצר מצב שההשקעות שלי הולכות וגדלות כל הזמן. ההוצאות שלי הן על בניית הבית ועל פיתוח המשק.

כאשר הלכו ההורים לעולמם התעוררה פתאום גיסתי והחליטה שיש לה חלק בפינה הזו, ואז כל העניין התעורר מחדש. אני כבר לא בן ממשיך, אני צריך למכור את הנחלה ולחלק אותה, לפצות אותה, ולפצות את האחים האחרים, וזאת אחרי שהשקעתי במשק ולאחר שקשרתי את עתידי ופרנסתי בכל מה שקורה בתוך העניין הזה. יכול להיות שאני אצטרך למכור גם את ביתי. אני משנת 1978 בן ממשיך במשק הורי. עברו מאז עשרים שנה שבמהלכם אף אחד לא דיבר והכל היה בסדר. במשך השנים האלה שמרתי על הורי ודאגתי להם.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אתה יכול להגיע להסכמה עם האחים שלך שאתה הבן הממשיך.

שלום שמחון:

לא כולם מסכימים. יש כמה גיסות שהן מאוד בעייתיות.

היו"ר דוד טל:

אני מניח שאם היית יודע שלא תהיה לך הסכמה מצד אחים שלך, אז מלכתחילה, משנת 1978, אתה לא היית הולך להיות בן ממשיך.

שלום שמחון:

מלכתחילה, בשנת 1978, אמרו שמישהו צריך לשים עין ולטפל בהורים המזדקנים. אז הכל היה בסדר.

היו"ר דוד טל:

עו"ד לחמן מסר אומרת שבאותו פרק זמן ניתן היה לעשות הסכם עם כל האחים שאתה הבן הממשיך, ושלוש על ישראל. ואז גם לאחר שההורים הולכים לעולמם אז אין לבן הממשיך בעיה עם האחים האחרים שלו.

שלום שמחון:

יכולה להיווצר בעיה אחרת לפיה מלכתחילה אף אחד לא רוצה להיות בן ממשיך. כלומר, שלמשק הזה אין המשך. כל הזמן יש פה תהליך של מה קודם למה.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

יש התנגשות בשאלת עתיד הנחלה.

אני רוצה להסביר למה הצעת החוק לא תפתור את הבעיה. בנוסח שמונח לפניי, שהוא לא בדיוק כמו הנוסח שמונח לפניכם, כתוב כך: "בעל משק רשאי לקבוע מי יהיה הבן הממשיך במשקו על פי תנאים שיקבעו בהסכם בינו לבין הממשיך, ובלבד שההסכם כאמור יכלול הוראות לגבי זכויות יורשים כאחרים". ואם לאיש אין, וכל מה שיש לו זה המשק, איך זה יכול לכלול זכויות לגבי יורשים אחרים? זאת אומרת, הבלבד הזה משמיט לך את הקרקע של כל תוקף ההסכם הזה. נניח ויש לי שלושה ילדים ויש לי רק את הנחלה הזו. אין לי שילומים מגרמניה ואין לי כלום. כדי שההסכם יהיה תקף חייבות להיכלל בו הוראות לגבי זכויות היורשים האחרים, אבל אין לי מה להוריש

להם, זולת הטלויזיה, הרדיו.

מצד אחד אני מבינה היטב את הבעיה שעליה מדבר חבר הכנסת שמחון. מצד שני יש לי את הקושי לבוא ולומר למוריש: אתה חייב להתחייב כלפי בן אחד.

עו"ד רחל רון:

במות ההורים יש בית ריק נוסף בתוך המשק. אפשר לעשות אולי הסדר לגבי הבית הזה בין היורשים.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אני חושבת על המצב שהצעה הזו מכניסה את ההורים. אני מבינה את הבעיה של חבר הכנסת שמחון בהיותו בן ממשיך, אבל מה זה אומר לגבי היחסים במשפחה? זה אומר שהאב בגיל חמישים או בגיל ששים יודיע לכל הילדים האחרים שרק חבר הכנסת שמחון הוא הבן הממשיך. אני רואה את הדבר ההפוך על המשפחות. למה הדין העברי אמר שהמוריש יכול תמיד לחזור בו מהצוואה? כדי לתת לחיים לעשות את שלהם, ולשמור על שלמות המשפחות. כדי לא ליצור מריבות ומדנים בשאלה שהנה נקבתי בפלוגי אלמוני כירש.

שלום שמחון:

אני רוצה שיהיה חסמים לרצון שלו לחזור. זה לא יכול להיות שמתי שהוא ירצה הוא יוכל לחזור בו, ואפילו לאחר שהשקעתי מאות אלפי דולרים.

היו"ר דוד טל:

חבר הכנסת שמחון, נניח שאביך החליט שאתה היורש, ואתה השקעת מאות אלפי דולרים בנכס. מה יקרה אם נאפשר לאב לחזור בו מהחלטתו שאתה הבן הממשיך, אבל אז מי שיהיה במקומך יצטרך לדעת שהוא יהיה צריך לשלם את כל העלות של ההשקעות שלך בנכס? במצב הזה אותם אנשים שירצו לרשת את הנחלה במקומך יחשבו פעמיים את הם רוצים להשקיע את הסכומים שאתה השקעת.

עו"ד רחל רון:

זה לא רק כסף. במקום ללמוד באוניברסיטה משפטים הוא השקיע במשק. הוא היה יכול לרכוש מקצוע אחר. הוא היה יכול לנווט את כל החיים שלו בצורה אחרת.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אני מבינה שנציגי המינהל לא נמצאים היום בישיבה כי הם בשביתה. חבל שהם לא נמצאים כאן. אני הייתי נותנת לו זכות קדימה. הייתי אומרת לו שהוא הראשון קודם, אלא אם קונים אותך. זאת אומרת, אם הם באים ואומרים: אומנם יש לך זכות קודם, אבל אנחנו בכל זאת רוצים להתחלק בנחלה כי אין מה להוריש לאחרים, כי זה כל מה שיש לאב. זה אומר שאתה ירשת הכל והם לא יורשים כלום. המצב הזה גם יכול להתרחש לא פחות מהמצב שקורה לך.

היו"ר דוד טל:

אבל מה קורה אם זה היה רצון רצון האב?

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אם זה היה רצון האב, וזה הצוואה האחרונה, זה מימלא בסדר. אבל אם אתה עושה את זה גיל ששים, וכולם יודעים את זה, לפי דעתי אנחנו זורעים פה זרע פורענות בתוך חיייהן של הרבה משפחות. אני לא בטוחה שיש לי פתרון אני רוצה לחשוב.

שלום שמחון:

להיפך, אנחנו מסדירים להם את זה.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אם אתם מסדירים את זה, תעשו הסכם ביחד.

עזריאל צדוק:

הבעיה של בן ממשיך היא בעיה מאוד סבוכה. בתי המשפט מלאים בפסקי דין סותרים. הפסיקה השתנתה כל פעם לאור הנסיבות. חייב לבוא פתרון באיזשהי צורה. 300 מושבים מתוך 400 ופלוס מושבים בארץ, הם ברי רשות של הסוכנות. זו בעיה נוספת כי היא לא מקנה זכויות.

משה בוטון:

אי אפשר להוריש בר רשות.

היו"ר דוד טל:

זאת אומרת, שלאחר כל ההשקעות של חבר הכנסת שמחון בקרקע, הסוכנות יכולה לבוא ולהגיד לו להתפנות.

עזריאל צדוק:

משפטית, נכון. בפסק דין אזולאי את אזולאי האחים ערערו נגד הבן הממשיך ובית המשפט אמר שמאחר ולהורים לא היתה זכות קניינית, אז הם לא יכולים להוריש. לעומתו בפסק דין האחרון של ברמלי את ברמלי קבע בית המשפט שהיות והבן הממשיך עבד כל השנים והוא הוכר, הוא בעל המשק. הוציאו את הבן השני ונתנו לו רק אפשרות לדרוש בבית המשפט המחוזי פיצויים. זאת אומרת, פסקי הדין הם מאוד מאוד שונים וזה נובע מכך שמצב המתיישבים הוא לא נורמלי.

היום יש בדרך כלל הסכם בין ההורים לבין הבן הממשיך שהוא ישמור עליהם ושהוא יטפל בהם. מה שקורה הוא שלאחר עשרים-שלושים שנה באים האחים וטוענים שאותם לא מעניין מה שהיה.

היו"ר דוד טל:

אני רוצה לדעת בצורה אבסולוטית, האם הסוכנות יכולה היום לנפנף את חבר הכנסת שמחון מהקרקע, למרות שהוא השקיע בקרקע את ימיו הטובים ואת כספו?

עו"ד רחל רון:

משפטית היא יכולה, אבל היא לא עושה את זה.

משה בוטון:

בר רשות פירושו של דבר שאתה גר ברשות כל זמן שההורים חיים. ברגע שהם נפטרים הם לא יכולים להעביר את זה הלאה. בר רשות זו התחייבות חוזית.

עו"ד רחל רון:

אבל אישית, רק לבר הרשות הראשון. הוא לא יכול להעביר את זה בלי הסכמת בעל הקרקע. זאת הבעיה.

עו"ד אחי-לאה:

בתחילה קבעו שעל נושא הבן הממשיך צריכים לחול עקרונות של חוק הירושה. אומנם הזכות של משק היא רק רשות שהאגודה נותנת במקרקעין שהיא חכרה מהסוכנות או מהמינהל, אבל בכל זאת הנשיא שמגר החליט שיש בזה אופי קנייני וקבע שזה עובר בירושה, למרות שזה עובר לפי ההסכם שההורים חתמו עם האגודה ועם המינהל, וצריך להחיל על זה את חוק הירושה שקובע שאדם לא יכול להתחייב בחייו לגבי מה שיהיה אחרי מותו, ולכן אם ההורים התחרטו לגבי קביעת הבן הממשיך הם יכולים לחזור בהם.

בפסק הדין בנושא ברמלי נקבע שאי אפשר להגיד שזו זכות שעוברת בירושה, ובחזרה שהמינהל חותם עם האגודה וגם עם חברי המשק כתוב שהזכות היא לא חלק מהעזבון.

תיאורטית, מה קורה אם נפטר בר רשות? אז כביכול הזכות חוזרת למינהל והמינהל מעביר זאת לבן הממשיך. הוא תיאורטית יכול להגיד שהוא שומר את הזכות לעצמו, אבל זה לא נכון.

היו"ר דוד טל:

חבר הכנסת שמחון אומר שלאחר תקופה ארוכה שבה הוא השקיע בדירה 400 אלף דולר, אחים שלו יכולים לבוא ולבקש לחלק את הנחלה. למעשה, אותו דבר יכולה מחר להגיד לו גם הסוכנות.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

לא, היא אף פעם לא עושה את זה.

שלום שמחון:

אני רוצה להביא לכם דוגמא ממושב אבן מנחם ולא את כפר ויתקין כדוגמא. אני בניתי בית והשקעתי בקרקע סכום בסדר גודל של 700-800 אלף שקל. המשק לא שווה את הסכום הזה. גם אם נניח נגיע להסכמה, והמינהל יסכים לפצל באבן מנחם, עם מה אני נשאר? אני נשאר חסר כל. הבית שבו השקעתי הרבה כסף כבר לא שווה. בינתיים מה איבדתי? איבדתי אמצעי פרנסה.

עו"ד רחל רון:

הוא לא חבר באגודה אז אין לו אמצעי פרנסה.

שלום שמחון:

יש פה אלף ואחד דברים שאני מפסיד אותם.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אין ספק. יש זכויות בקרקע, יש זכויות כלפי האגודה השיתופית, יש זכויות בעיבוד הקרקע החקלאית. הוא מדבר על כל אגד הזכויות שיש לו כדי שהוא יוכל להתקיים כמשק.

היו"ר דוד טל:

אני חושב שחלק מפתרון הבעיה צריך להיות בחקיקה. צריך לקבוע בחקיקה שכל יורש של בר רשות יהפוך אוטומטית לבר רשות.

עו"ד יעל אחי-לאה:

למעשה, המשמעות של הקביעה הזו בחוק היא שלאגודה השיתופית לא תהיה שום אפשרות להגיד משהו בנושא קבלת או אי קבלת אותו בן ממשיך.

משה בוטון:

אפשר לסייג את זה.

עו"ד יעל אחי-לאה:

אני דיברתי עם ד"ר סגל שהוא אחראי במשרד המשפטים על נושא הירושה והוא הציע איזשהו הסדר שלדעתי הוא מאוד הגיוני.

היו"ר דוד טל:

סליחה רגע, האם אנשי הסוכנות, או אנשי המינהל זומנו לשיבה?

משה בוטון:

אנשי המינהל זומנו, אלא שהם בשביתה. אנשי הסוכנות לא הוזמנו כי לא ידענו שזה שייך לסוכנות.

שלום שמחון:

יש מכתב מהסוכנות שהם תומכים בהצעת החוק, בכפוף לשינויים.

היו"ר דוד טל:

חבל שהם לא נמצאים. אני הייתי מעוניין לשמוע את דעתם פה בישיבה. בכל מקרה צריך לשמוע כאן גם את היועץ המשפטי של המינהל וגם את היועץ המשפטי של הסוכנות.

עו"ד יעל אחי-לאה:

סעיף 114 לחוק הירושה קובע הסדר לגבי אנשים שהם בעלים של קרקע, הם לא בני רשות, הם בעלים, והוא אומר כך: "משק חקלאי שהוא יחידה שחלוקתה היתה פוגעת בכושר קיומה כמשק חקלאי העשוי לפרנס משפחה חקלאית, יימסר ליורש המוכן ומסוגל לקיימו, והוא יפצה את היורשים האחרים במידה ששווי המשק עולה על המגיע לו מן העזבון".

עו"ד דידי לחמן-מסר:

למה שאחד יקבל את הכל? מה עם כל הילדים האחרים? מה הם יקבלו מהירושה של האבא?

משה בוטון:

אבל האבא יכול בצוואה שלו להוריש את הכל לבן אחד ולהדיר את שאר היורשים מהירושה?

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אם הוא לא עשה את הצוואה.

משה בוטון:

אם הוא לא עשה.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אם האבא עשה צוואה והוריש את הכל אז במילא אין ויכוח. השאלה היחידה היא אם אתה יכול לבוא ולשנות את הדין.

שלום שמחון:

השאלה היחידה היא האם הנחלה ניתנת לחלוקה?

עו"ד דידי לחמן-מסר:

תפצה אותם על פני זמן.

היו"ר דוד טל:

ככל שאתם מדברים יותר על הנושא הזה אני מבין עד כמה הבעיה מורכבת וסבוכה מאין כמוה. אני בטוח שלא נסיים היום את הדיון משום שגם היועצים המשפטיים של הצדדים השונים צריכים לחוות את דעתם בנושא.

עו"ד יעל אחי-לאה:

הרבה פעמים קורה שיש גם עשרה ילדים, ויש נחלה אחת ובן אחד.

בעיר ההורה יכול להגיד שיש לו עסק והוא מחלק אותו בין כל הילדים שלו. הוא יכול להגיד שאת העסק שיש לו הוא נותן לילד אחד. כאן אין שום אופציה. הוא חייב, מכוח העובדה שאי אפשר לפצל את הנחלה, לבחור בן אחד, וזה מאוד אכזרי.

עו"ד רחל רון:

נחלה לא יכולה לפרנס יותר ממשפחה אחת, ולכן אין טעם לפצל אותה, וזאת אם רוצים לשמור על החקלאות. אם רוצים לבנות וילות, אין בעיה.

עו"ד יעל אחי-לאה:

סעיף 114(ב) קובע כך: "באין הסכמה בין היורשים בשאלה מי מהם מוכן ומסוגל לקיים את המשק החקלאי" פה אני רוצה להזכיר שפה מדובר בהדיינות שאחרי המוות, ובירושה על פי דין כשהמוריש לא הוריש.

היו"ר דוד טל:

המוריש לא הוריש וכולם בעצם זכאים לירושה.

עו"ד יעל אחי-לאה:

כן.

אני ממשיכה לקרוא את סעיף 114(ב). "...מה הם הנכנסים המהווים את המשק החקלאי, מהו שווי המשק לצורך חישוב בין היורשים ובדבר צורת הפיצוי ליורשים האחרים, זמני סילוקו והבטחתו, יחליט בית המשפט לפי הנסיבות."

"(ג) היו שני יורשים או יותר, ובהם בן-זוגו של המוריש, מוכנים ומסוגלים לקיים את המשק החקלאי, בן זוגו של המוריש עדיף על יורשים אחרים". זו כבר בעייה אחרת.

לדעתי, סעיף (ד) הוא הסעיף הכי חשוב ואולי אפשר להחיל אותו גם במקרה שלנו. הסעיף אומר כך: "היה היורש עובד במשק החקלאי בחיי המוריש או שהשקיע בו מהונו ולא קיבל תמורה, כפי שאדם אחר היה מקבלה, יובא זאת בחשבון בקביעת הפיצוי האמור."

משה בוטון:

זה רק יבוא בחשבון. זה לא אומר שזה יעבור אליו.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

בסדר, אבל אפשר לשנות את זה.

עו"ד יעל אחי-לאה:

אני חושבת שזה איזון מאוד יפה בין הזכות של ההורים לבחור מי יהיה הבן הממשיך שלהם, בין בחייהם ובין אם הם מחליטים לאחר מותם, לבין הזכות של הבן הממשיך שהיה בחייהם, עבד והשקיע וטיפל בהורים שלו. יכול להיות שקרה אירוע כלשהו וההורים שלו החליטו לתת את זה לבן אחר. אם הבן האחר מקבל הוא חייב לפצות לפי החוק את הבן שעבד והשקיע.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

גם את זה אפשר לתקן. אני מוכנה ללכת עם חבר הכנסת שמחון על הרעיון שמי שבחיי השקיע במשק צריך להיות זה שתהיה לו זכות עדיפה על פני אחרים. אני יכולה להבין את זה. השאלה היחידה היא מה קורה עם הילדים האחרים ואיזה דרגות פיצוי הוא יהיה חייב לתת להם?

משה בוטון:

במקרה שאין צוואה.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

במקרה שאין צוואה.

היו"ר דוד טל:

במקרה שיש צוואה אין בעיה.

משה בוטון:

אין בעיה.

היו"ר דוד טל:

אבל לדעתי זרע פורענות של מריבות קיים גם כשיש צוואה ובעל המשק אומר שהוא מוריש את המשק שלו לבן הצעיר.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

זרע פורענות יהיה קיים משני הכיוונים. הוא יהיה קיים אם תתקבל ההצעה בנוסח זה או אחר, כי זה אומר שבחיים שלי אני כבר אומר מי הבן הממשיך, והוא יהיה קיים גם אחרי מותי, גם אני לא אגיד את זה הם יריבו בינהם.

משה בוטון:

כאזרח מפריעה לי העובדה שפה יש מין פגיעה בחופש שלי לצוות את הנכסים שלי למי שאני רוצה ומתי שאני רוצה. זאת אומרת, אם אני פעם אחת עשיתי הסכם עם אחד הבנים שהוא יהיה הבן הממשיך וכו', לפי הצעת החוק משתמע כאן שכאילו אני לא יכול לשנות את ההוראה הזו.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

רק בית משפט.

משה בוטון:

ואז אני בבעיה.

היו"ר דוד טל:

הבעיה היא שהבן שנאמר לו שהוא הבן הממשיך השקיע הרבה מאוד כסף, והיום רוצים לשנות את הקביעה שהוא הבן הממשיך.

משה בוטון:

אבל זה כך גם בעסק פרטי.

שלום שמחון:

אני רוצה להעלות בעיה נוספת. נניח שאגודה חקלאית מורכבת מששים-שבעים חברים. לכל אחד מהחברים האלה יש זכות אחת לצרף בן ממשיך לאותה נחלה שיהיה חבר בבוא העת במקום הוריו. כל מהלך אחר שבו מתי שמתחשק להורים הם יכולים לקבוע בן אחר, לכאורה אמור להכניס חברים נוספים לאגודה הזו. זה כבר יוצר חוסר שיוויון בתוך האגודה. זה דבר שהוא בלתי אפשרי.

אדוני היושב ראש, אתה גם צריך לסמן את ההמשכיות שלך באותו משק מבעוד מועד. זה לא מצב שביום אחד אתה מחליט שפלוני הוא הממשיך שלך, ובעוד שנתיים אתה מחליט שאלמוני הוא הממשיך שלך. אתה לא יכול לתכנן את עתיד הישוב שלך כפי שמתחשק לך באותו יום.

משה בוטון:

למה לא?

עו"ד רחל רון:

מפני שחקלאות זה דרך חיים. זה לא רק כסף.

היו"ר דוד טל:

אבל אבא יכול להגיד לאחר פרק זמן מסוים שהוא טעה בשיקול דעתו כאשר הוא החליט שבן פלוני יהיה הבן הממשיך, והוא עכשיו רוצה לשנות את החלטתו כך שבן אלמוני הוא יהיה הממשיך. יש פה שתי בעיות. בעיה אחת, הבן הפלוני התחיל להשקיע בנחלה כי הוא ראה את עצמו כבן הממשיך. הבעיה השנייה היא בעייתו של האב כי הוא עכשיו הוא לא יכול להוריש את הנחלה לבן האלמוני.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

הוא יכול ללכת לבית משפט.

משה בוטון:

אנחנו משתדלים לחוקק חוקים כדי למנוע כמה שפחות ללכת לבתי משפט.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

האמת, בסיטואציה הזו תמיד נגיע לבית משפט.

משה בוטון:

למה? אם החוק יהיה ברור וחד משמעי לא נצטרך.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

האידיאל היה שהמשפחה תגיע להסכם בחיים של ההורים.

משה בוטון:

אבל יש משפחות שבהן לא ניתן יהיה להגיע להסכם.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

נכון, ולכן הם יגיעו לבית משפט בכל מקרה.

אני באמת מוטרדת מהבעיה שהעלה חבר הכנסת שמחון. אדם קשר את עצמו כבן ממשיך ופתאום בגלל שהאב בגיל שמונים התחיל לאהוב עוגיות עם שומשום, מצבו משתנה. זה לא מתקבל על הדעת שכל חייו של הבן יהיו תלויים בעוגיות האלה.

משה בוטון:

זה מתאים לכל התחומים האחרים שהן לאו דווקא חקלאות.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אבל פה השקיע את החיים שלו.

משה בוטון:

אז מה? גם בעסק הוא משקיע הרבה.

היו"ר דוד טל:

זה לא בדיוק אז מה?

עו"ד דידי לחמן-מסר:

זה לא אותו דבר.

שלום שמחון:

פגשתי את חבר הכנסת לשעבר גדליה גל והוא אמר לי: אני פתחתי משק במשך הרבה מאוד שנים. המשק הזה עכשיו שווה הרבה מאוד כסף, גם בגלל כל התהליכים שקרו במרכז הארץ. אני הרי עכשיו צריך לתת למישהו שימשיך, אבל מי מהילדים שלי מסוגל לפצות את האחים שלו? זאת אומרת, מה מותירים לי? לא מותירים לי שום ברירה, אלא למכור ולחלק את הכסף, אבל אני לא רוצה לעשות זאת. זאת אומרת, יש לו צורך שאני אגדיר לו איזשהו כיוון לגבי ההסכם.

משה בוטון:

הוא יכול לעשות צוואה.

עו"ד דידי לחמן-מסר:

הוא יכול לעשות צוואה אבל זה אומר שאחרי מותו לא יסלחו לו.

משה בוטון:

לא יסלחו לו, נו אז מה?

עו"ד דידי לחמן-מסר:

אנחנו מסכימים שאם לאיש יש שלושה ילדים ושלושתם גרים בעיר, סתם לבוא ולקבוע שפלונני הוא הבן הממשיך כי הוא נותן לו את העוגיות עם השומשום, זה לא נראה לי. אני הולכת למצג הזה שחבר הכנסת שמחון מציג אותו.

אנחנו באמת צריכים לראות זוויות אחרות ופתרונות אחרים שיכולים להיות.

היו"ר דוד טל:

כדי שנגיע לפתרון כלשהו אני מציע לשתף בדיונים גם את היועץ המשפטי של הסוכנות וגם את היועץ המשפטי של מינהל מקרקעי ישראל.

שלום שמחון:

יש לי בקשה, ואני מקווה שעורכת הדין לחמן-מסר תלך גם לקראתי. הצעת החוק הזו מתעכבת פה די הרבה זמן. אני מעדיף שנעבוד על הצעת החוק בהסכמה. הצעת החוק לא תעבור לקריאה שנייה ושלישית בלי שתהיה הסכמה. אני גם אמרתי זאת בתחילת דבריי גם לצורך הפרוטוקול. אני מבקש שהצעת החוק תעלה לקריאה ראשונה. הצעת החוק לא תעבור הלאה מבלי שנגיע להסכמה בין כולנו.

לי יש עניין שהנושא הזה יהיה על סדר היום הציבורי, גם במושבאים וגם בכנסת, אבל אני צריך שיהיה לי בטחון שהצעת החוק תעבור בקריאה ראשונה, וזאת גם כדי שאם יקרה משהו, ואם הצעת החוק חלילה תתקע פה חצי שנה, ניתן יהיה להחיל עליה דין רציפות אם וכאשר. זה כל מה שאני מבקש, לא יותר מזה. אני לא אלך מילימטר קדימה מבלי שנגיע להסכמה.

היו"ר דוד טל:

אני מבטיח לך שאני גם אומר כך ליושב ראש הוועדה. זו תהיה גם ההמלצה שלי. אם אתם רוצים שנתחום את ההתייעצויות בינכם בזמן, אני מוכן גם לעשות את זה.

היו"ר דידי לחמן-מסר:

כן, אנחנו רוצים. אני מסכימה שיש חשיבות שהצעה הזו תפורסם בכחול, כי כמו שאני לא מגובשת בדעותי, אני אשמח לשמוע דיעות אחרות. אני אשמח לשמוע את דבריו של גדליה גל בעניין הזה. אני חושבת שזה נושא שהוא באמת נושא לדיון ציבורי בגלל ההיבטים של המשפחה.

אני מצטרפת לבקשתו של חבר הכנסת שמחון שהוועדה תקבע לוח זמנים להצעת החוק.

משה בוטון:

אז בעוד שבועיים.

היו"ר דידי לחמן-מסר:

שבאמת בעוד שבועיים נשב פה על ההצעה הזו.

משה בוטון:

אפשר לשבת גם בפגרה.

שלום שמחון:

אני מציע שהצעת החוק תעבור עכשיו בקריאה ראשונה, והתיקונים יהיו אחרי. למה זה חשוב לך?

משה בוטון:

עו"ד לחמן-מסר, חבר הכנסת שמחון, היה לנו פה חוק שירות המדינה גימלאות, בקשר לעבירות משמעת של בית דין למשמעת. זה עבר אחרי הקריאה הראשונה ואנחנו רצינו להכניס תיקון. משרד האוצר טען שזה נושא חדש ושאי אפשר להכניס את התיקון. הלכו לוועדת הכנסת והטענה התקבלה, ואנחנו לא יכולים לדון בזה.

שלום שמחון:

אבל אני אומר פה לפרוטוקול שזה יעשה בהסכמה מלאה.

היו"ר דידי לחמן-מסר:

חבר הכנסת טל, אני מבקשת שתיקח על עצמך לעזור לנו ושבאמת יקבע לנו דיון בעוד שבועיים. דהיינו, שאם יושב ראש הוועדה לא יוכל אז אתה תמשיך.

היו"ר דוד טל:

אני מתחייב שיושב ראש הוועדה או אני נשב מהיום בעוד שבועיים, לפני ה-19 בחודש.

שירלי אברמי:

אי אפשר לפני ה-19 בחודש.

משה בוטון:

למה שלא נשב בצוות מצומצם?

עו"ד דידי לחמן-מסר:

נשב קודם, אבל הוא רוצה תאריך שזה יעלה לנוסח כחול לפני הפגרה ואני מנסה לעשות מה שהוא רוצה.

שירלי אברמי:

אנחנו לא יכולים, הכל סגור.

שלום שמחון:

אני לא מבין למה זה מפריע לכם?

היו"ר דוד טל:

מפני שהעסק לא מגובש בכלל.

שלום שמחון:

אני מצהיר פה לפרוטוקול שהצעת החוק הזו לא תזוז מילימטר מבלי שתהיה הסכמה.

משה בוטון:

נשב בצוות מצומצם, נגיע להסכמה ונבוא לפה רק להצבעה.

היו"ר דוד טל:

יש לכם שבוע זמן לשבת ולדוש בדברים.

משה בוטון:

תביאו לנו נוסח טוב, מגובש.

היו"ר דוד טל:

ברגע שהדברים יהיו מגובשים בגדול עד יום שלישי הבא, תבואו לפה ותוך חמש דקות אנחנו נאשר את הצעת החוק לקריאה ראשונה.

משה בוטון:

נכון. יש התחייבות של היושב ראש, מה הבעיה? אי אפשר להעלות את הנוסח כפי שהוא. את בעצמך מציעה תיקונים.

עו"ד רחל רון:

אני כבר הדפסתי את התיקונים.

היו"ר דוד טל:

אני מצטער שאני חייב לסגור את הישיבה. אנחנו נקבע שבשבוע הבא ביום שלישי אנחנו נשב שוב כדי להעביר את הצעת החוק בקריאה ראשונה, וזאת לאחר שיהיה לנו נוסח מגובש באופן כללי. עד כמה שניתן.

אני סוגר את הישיבה.

הישיבה ננעלה בשעה 10:20.